

van de raadsleden Groot en Weijs (CDA) over 'Eindhovense Raadvragen kunst in gevaar'

We delen uw verontwaardiging over de vernietiging van het kunstwerk van Wally Elenbaas dat in het verleden de wand van het oude postkantoor op het Stationsplein sierde. Van de Bond Heemschut hebben wij alleen vernomen dat zij door de jaren heen regelmatig bij u om aandacht voor dit kunstwerk hebben gevraagd.

Daarnaast wordt er deze dagen aandacht wordt gevraagd voor de manier waarop de gemeente zelf met de kunst in het eigen stadhuis is omgegaan. Wij sluiten ons aan bij de vragen die daar al over zijn gesteld. Maar we missen daarin nog aandacht voor het grote bronzen plastiek dat aan de muur in de traphal beneden in de kelder van het stadhuis hing. Dat blijkt daar nu niet meer te zijn....

In veel gebouwen in Eindhoven is er kunst aangebracht/ingebouwd. Naast de kunst van voor de Tweede Wereldoorlog, zijn er ook kunstwerken uit periodes daarna. Allereerst is er de kunst uit de wederopbouwperiode. Ten tweede zijn er ook kunstwerken uit de jaren '60 en '70, die in het kader van de 1% regeling in gebouwen werden aangebracht. Vaak zijn de betreffende panden uit de naoorlogse perioden aan het eind van hun levensduur en komt sloop hiervoor in zicht. Soms worden daarbij de aanwezige kunstwerken herstemd, zoals bij het oude Van der Putt Lyceum. De daar aanwezige kunst heeft, zoals het nu lijkt, een herbestemming hebben gevonden. Maar anderzijds lijken de glas in lood ramen van de kapel van het gesloopte Neos-complex verloren gegaan te zijn.

Mede gezien wat er ook gebeurd is met het kunstwerk van Wally Elenbaas lijkt het dus niet vanzelfsprekend dat er zorgvuldig met dit type erfgoed, ingebouwde kunst, wordt omgegaan. Vaak zijn deze kunstwerken eigendom van alle Eindhovenaren, aangezien het merendeel van de betreffende panden in het bezit van de overheid is. Het CDA Eindhoven maakt zich dus ernstig zorgen over dit type erfgoed, zeker nu er meerdere bouwprojecten op stapel staan die de sloop van gebouwen met kunstwerken aan de buiten- en binnenkant betreffen. Voorbeelden zijn het bankgebouw op het Stadhuisplein/Wal en de zusterflat aan de Vestdijk.

Dit brengt het CDA Eindhoven tot de een reeks van verschillende type vragen:

A. Met betrekking tot het oude postkantoor:

1. Klopt het dat de Bond Heemschut meerdere keren aandacht heeft gevraagd voor het herplaatsen van het kunstwerk van Wally Elenbaas?

2. Zo ja, wat heeft u met deze vragen gedaan?

B. Met betrekking tot het stadhuis:

3. Kunt u ons gerust stellen over de bestemming van het bronzen plastiek in de stadhuiskeider?

C. Met betrekking tot uw rol t.o.v. het beschermen van kunstwerken in de stad:

4. Hoe beoordeelt u uw eigen rol in het verleden bij het beschermen van de kunst uit de jaren van de wederopbouw en de jaren '60 en '70?

D. Wat betreft over de kennis over dit erfgoed en kunstpatrimonium in Eindhoven:

5. Heeft u een inventaris van vaste kunstwerken aan de buitenzijde en binnenzijde van gemeentelijke als ook van andere overheidsgebouwen in Eindhoven?

6. Heeft u een inventaris van alle 'mobiele' kunstwerken in gemeentelijke overheidsgebouwen?

7. Heeft u inventaris van vaste kunstwerken aan de buitenzijde en binnenzijde van niet-overheidsgebouwen in Eindhoven?

8. Heeft u een up-to-date inventaris van kunstwerken in de openbare ruimte, zoals parken?

9. Als het antwoord nee is op één van de vier bovenstaande vragen (5, 6, 7, 8), bent u bereid dat aan te leggen? Zo nee, waarom niet?

10. Bent u bereid hierbij de hulp van de erfgoedverenigingen Van Abbe en stichting Wederopbouwerfgoed Eindhoven in te roepen?

E. Naast het inventariseren van kennis en kunst, gaat het om middelen tot bescherming voor toekomstige projecten:

11. Is het mogelijk om analoog aan de archeologieverplichting een verplichting op te nemen dat bij alle aanvragen voor sloopvergunningen voor gebouwen/complexen een toets moet worden opgenomen met een inventarisatie en waardering van mogelijk aanwezige vaste kunstwerken zowel in als buiten het betreffende object?

12. Bent u bereid na een positief oordeel van de waarde van deze kunstwerken door onafhankelijke experts, zoals de Eindhovense erfgoedstichtingen of andere instanties, de bescherming en/of herbesteding van de kunstwerken op te nemen in een plan van eisen voor de ontwikkelaar?

13. Heeft u reeds een protocol met betrekking tot de bescherming van kunstwerken tijdens een proces van herbesteding? U kunt denken aan eisen met betrekking tot een tijdelijke opslag totdat het geïncorporeerd wordt in een nieuw gebouw of totdat gebruik kan worden door een andere (Eindhovense) belangstellende partij of in een ander initiatief.

14. Zo nee, bent u bereid dat op te stellen?

F. Daarnaast zijn er de dringende kwesties zoals komende herontwikkelingen, waar mogelijk al reeds afspraken zijn gemaakt omtrent sloop en herbesteding:

15. Hoe gaat u borgen dat er niets mis gaat met de kunstwerken, zoals in het bovengenoemde bankgebouw en de zusterflat?

Wij kijken uit naar de beantwoording van onze vragen.

EINDHOVEN

Inboeknummer 20bst01202

Eindhoven, 14 juli 2020.

Antwoord van burgemeester en wethouders

A. *Met betrekking tot het oude postkantoor:*

B.

1. *Klopt het dat de Bond Heemschut meerdere keren aandacht heeft gevraagd voor het herplaatsen van het kunstwerk van Wally Elenbaas?*

Ja.

2. *Zo ja, wat heeft u met deze vragen gedaan?*

Wij hebben daarop geantwoord dat het bij ons bekend was dat het kunstwerk in eigendom was van ontwikkelaar AM, verantwoordelijk voor de ontwikkeling Lichthoven. AM had het kunstwerk opgeslagen in Breda. Bij de verdere planontwikkeling zou worden bekeken of het kunstwerk opnieuw een plek in het gebied kon krijgen. Er was toen geen aanleiding om eraan te twijfelen dat er iets met het kunstwerk zou gebeuren. Dat het kunstwerk uiteindelijk toch verloren is gegaan trof ons zeer.

B. *Met betrekking tot het stadhuis:*

3. *Kunt u ons gerust stellen over de bestemming van het bronzen plastiek in de stadhuiskeider?*

Ja. Het omvangrijke 8 meter lange bronzen kunstwerk "Levensloop van de Mens" van Dick Elffers is voorafgaande aan de herinrichting van het souterrain van het Stadhuis goed geconserveerd en zorgvuldig in speciaal daarvoor gemaakte kratten opgeslagen. Het is de bedoeling dat dit kunstwerk herplaatst wordt in/bij het Stadhuis, bij voorkeur op een van de wanden van het inwonersplein .

C. *Met betrekking tot uw rol t.o.v. het beschermen van kunstwerken in de stad:*

4. *Hoe beoordeelt u uw eigen rol in het verleden bij het beschermen van de kunst uit de jaren van de wederopbouw en de jaren '60 en '70?*

Met het collegebesluit 'Behoud beeldende kunst' is al sinds 2007 een belangrijke waarborg ingebouwd om bij ruimtelijke ontwikkelingen de aanwezige kunst goed mee te nemen. De afgelopen jaren hebben we er dan ook hard aan gewerkt om bij diverse ontwikkelingen de waardevolle kunst uit de wederopbouwtijd te behouden. Dit heeft tot mooie resultaten geleid, bijv. het behoud en herplaatsing van waardevolle kunstwerken van het voormalig van der Putt-lyceum aan de Berlagelaan. Het mozaïekkunstwerk van Gé Verhulst wordt in q4-2020 (als Corona dit toelaat) herplaatst op een gevel aan het Ketelplein in Strijp-S. Daarnaast is een groot aantal gebouwen met kunst uit de wederopbouw inmiddels aangewezen als gemeentelijk monument of rijksmonument. Met deze bescherming kunnen we het behoud van de waardevolle kunst in situ goed borgen. Op deze manier zijn diverse kunstwerken behouden en opgeknapt, bijv. recentelijk het glasappliqué-raam van Lex Horn in de stationshal.

D. *Wat betreft over de kennis over dit erfgoed en kunstpatrimonium in Eindhoven:*

5. *Heeft u een inventaris van vaste kunstwerken aan de buitenzijde en binnenzijde van gemeentelijke als ook van andere overheidsgebouwen in Eindhoven?*

T.a.v. de wederopbouwkunst is i.s.m. Heemschut en betrokkenen bij de lokale erfgoedstichtingen de afgelopen maanden gewerkt aan een inventarisatie en waardering van alle wederopbouwkunst (aan en in gebouwen) in Eindhoven. Deze

inventarisatie zal ook digitaal ontsloten worden. Voor de hoog gewaardeerde kunstwerken zal specifiek beleid worden ontwikkeld. Dat is vooral van belang voor de kunstwerken die geen onderdeel zijn van een beschermd monument. Het Beeldenboek Eindhoven van Jenneke Lambert en Peter Thoben geeft een goed beeld en is een goede inventarisatie van de kunstwerken uit alle tijdsperiodes. Voorts is er veel informatie terug te vinden via de website eindhoven.kunstwacht.nl". Hierin zijn vrijwel alle kunstwerken en het daarbij behorende beheer en eigendom in terug te vinden.

6. *Heeft u een inventaris van alle 'mobiele' kunstwerken in gemeentelijke overheidsgebouwen?*

Het is onduidelijk wat u bedoelt met 'mobiele' kunstwerken. Alle kunstwerken die in de gemeentelijke gebouwen staan of hebben gestaan zijn gearhiveerd en zijn, voor zover deze van enige waarde zijn, opgeslagen in voornamelijk de daarvoor speciaal ingerichte opslagruimte op Sectie C.

7. *Heeft u inventaris van vaste kunstwerken aan de buitenzijde en binnenzijde van niet-overheidsgebouwen in Eindhoven?*

Ook hier is een verwijzing naar het Beeldenboek Eindhoven en de website eindhoven.kunstwacht.nl op zijn plaats. De bij antwoord 5. genoemde wederopbouwkunst inventarisatie neemt alle gebouwen (wel of geen overheid) mee.

8. *Heeft u een up-to-date inventaris van kunstwerken in de openbare ruimte, zoals parken?*

Alle kunstwerken die in beheer zijn van de gemeente Eindhoven zijn in het gemeentelijk beheersysteem vastgelegd. Kunstwerken in particulier eigendom zijn slechts ten dele bij de gemeente bekend. Er is geen actuele update van alle kunstwerken openbaar en particulier in één overzichtelijk systeem voorhanden.

9. *Als het antwoord nee is op één van de vier bovenstaande vragen (5, 6, 7, 8), bent u bereid dat aan te leggen? Zo nee, waarom niet?*

Zoals hierboven beschreven is een groot aantal inventarisaties waarvan gebruik wordt gemaakt. De wederopbouwkunst is daarbij dus zeer recent volledig geïnventariseerd. In samenspraak met o.a. het Van Abbe Museum en de Henri Van Abbe Stichting en andere gremia in Eindhoven die betrokken zijn bij kunst in de openbare ruimte en zichtbare particuliere kunst overleggen we om de inventarisaties, zoals het Beeldenboek, up-to-date te houden en bestaande systemen te verbeteren.

10. *Bent u bereid hierbij de hulp van de erfgoedverenigingen Van Abbe en stichting Wederopbouwgoed Eindhoven in te roepen?*

Ja. Bovendien werken we al goed samen met deze twee erfgoedstichtingen.

E. Naast het inventariseren van kennis en kunst, gaat het om middelen tot bescherming voor toekomstige projecten:

11. *Is het mogelijk om analoog aan de archeologieverplichting een verplichting op te nemen dat bij alle aanvragen voor sloopvergunningen voor gebouwen/complexen een toets moet worden opgenomen met een inventarisatie en waardering van mogelijk aanwezige vaste kunstwerken zowel in als buiten het betreffende object?*

Met het bij het antwoord op vraag 5. genoemde collegebesluit is al een waarborg ingebouwd. Voor wederopbouwkunst wordt deze nader uitgewerkt en verstevigd in beleid n.a.v. genoemde inventarisatie met waardering (zie antwoord 5.). De specifieke beleidsontwikkeling voor wederopbouwkunst komt voort uit het

voornemen van het college om het erfgoed uit de wederopbouw goed te beschermen. Architectuurgebonden kunst is immers onlosmakelijk verbonden met de wederopbouwtijd en is, nog meer dan bij andere tijdvakken, kenmerkend voor het erfgoed uit deze periode.

12. *Bent u bereid na een positief oordeel van de waarde van deze kunstwerken door onafhankelijke experts, zoals de Eindhovense erfgoedstichtingen of andere instanties, de bescherming en/of herbestemming van de kunstwerken op te nemen in een plan van eisen voor de ontwikkelaar?*

Voor wederopbouwkunst biedt de genoemde inventarisatie met waardering (tot stand gekomen met de experts waar u op doelt) al het beoordelingskader. Tezamen met de andere genoemde kunstinventarisaties weten we dus op voorhand al bij of in welke gebouwen kunst kan worden aangetroffen. Mochten we eventueel op nog onbekende kunstwerken stuiten dan is het inderdaad wenselijk om dan, i.s.m. de erfgoedstichtingen, de kunst een goede plek te geven.

13. *Heeft u reeds een protocol met betrekking tot de bescherming van kunstwerken tijdens een proces van herbestemming? U kunt denken aan eisen met betrekking tot een tijdelijke opslag totdat het geïncorporeerd wordt in een nieuw gebouw of totdat gebruik kan worden door een andere (Eindhovense) belangstellende partij of in een ander initiatief.*

We hanteren hier een protocol voor dat door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is opgesteld. Het wordt als bijlage bij de beantwoording van deze vragen gevoegd.

14. *Zo nee, bent u bereid dat op te stellen?*

Zie vorig antwoord.

F. Daarnaast zijn er de dringende kwesties zoals komende herontwikkelingen, waar mogelijk al reeds afspraken zijn gemaakt omtrent sloop en herbestemming:

15. *Hoe gaat u borgen dat er niets mis gaat met de kunstwerken, zoals in het bovengenoemde bankgebouw en de zusterflat?*

Al vanaf de start van de ontwikkelingen MO-tio (o.a. bankgebouw Wal 15) en VDMA (o.a. Zustersflat), waar de genoemde kunstwerken onderdeel van zijn, hebben wij, erfgoedvereniging Heemschut en de lokale erfgoedstichtingen het belang van deze kunstwerken naar voren gebracht en in beide gevallen zijn de kunstwerken nader geduid en gewaardeerd in cultuurhistorische beschrijvingen en onderzoek. Dit heeft ertoe geleid dat alle betrokkenen bij deze ontwikkelingen zich bewust zijn van de waardevolle kunst. Voor het bankgebouw hebben we de kunst geborgd in anterieure afspraken en voor de zustersflat is dit meegenomen in de tenderprocedure. Twee kunstwerken van het bankgebouw (glas-in-beton raam en natuursteenmozaïek) zijn onlangs door een gespecialiseerd bureau zorgvuldig gedemonteerd en opgeslagen, zodat deze op een later moment weer kunnen worden herplaatst. Door vandalisme als gevolg van de leegstand zouden de kunstwerken beschadigd kunnen raken, daarom heeft deze tijdige uitname plaatsgevonden. De kunstwerken worden uiteindelijk weer op locatie herplaatst. Het uitnemen van de kunst vond tegelijk met sloopwerkzaamheden aan aangrenzende panden plaats. Omdat deze werkzaamheden nog niet mochten plaatsvinden, zijn ze stilgelegd. De gemeente heeft hierop gehandeld na melding van de Henri van Abbe Stichting.

EINDHOVEN

Inboeknummer 20bst01202

Eindhoven, 1 september 2020

Bijlage: Stappenplan voor het behoud van monumentale kunst (RCE, 2013)